

Wyrok z dnia 28 marca 1996 r.
I PRN 1/96

**Rozpowszechnienie w dniu 13 grudnia 1981 r. ulotek protestujących
przeciwko stanowi wojennemu nie stanowiło naruszenia prawa lub zasad
współzycia społecznego.**

Przewodniczący Prezes SN: Jan Wasilewski, Sędziowie SN: Teresa Flemming-Kulesza, Józef Iwulski, Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca), Andrzej Kijowski, Jerzy Kuźniar, Teresa Romer,

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Witolda Bryndy, po rozpoznaniu w dniu 28 marca 1996 r. sprawy z powództwa Ireny C.-W. przeciwko Urzędowi Wojewódzkiemu w O. o ustalenie, że stosunek pracy trwa, na skutek rewizji nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Najwyższego-Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 września 1983 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go orzeczenie Terenowej Komisji Odwoławczej do Spraw Pracy w Olsztynie z dnia 9 sierpnia 1982 r., [...] i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Olsztynie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Powódka Irena C.-W. była zatrudniona w Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia im. [...] w O. od 1 września 1973 r. jako mianowany nauczyciel. W latach 1980 i 1981 była aktywnym działaczem NSZZ "Solidarność". W dniu 25 grudnia 1981 r. została tymczasowo aresztowana. Z aresztu została zwolniona w dniu 30 lipca 1982 r. Prawomocnym wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z dnia 27 października 1982 r., [...], została skazana na karę 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania za to, że dnia 13 grudnia 1981 r. między godziną 12⁰⁰ a 14⁰⁰ w siedzibie Komisji Zakładowej NSZZ "Solidarność" przy Zakładach Opon Samochodowych "S." w O., działając wspólnie i w porozumieniu z G. L., sporządziła ulotki nawołujące do nieposłuszeństwa dekretovi Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce, które następnie rozpowszechniała na terenie miasta O., w tym również wśród swoich współpracowników.

Pismem z dnia 30 stycznia 1982 r. dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w O. zawiadomił powódkę, że w związku z jej aresztowaniem w dniu 25 grudnia 1981 r. jest zawieszona - z mocy prawa - w czynnościach służbowych z dniem aresztowania. Jako podstawę prawną w piśmie wskazał art. 82 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela. Pismem z dnia 4 maja 1982 r. zawiadomiono powódkę, że z dniem 25 marca 1982 r. wygaśł jej stosunek pracy na podstawie art. 66 KP i art. 98 Karty Nauczyciela.

W odwołaniu do Komisji Odwoławczej do Spraw Pracy przy Urzędzie Miejskim w O. powódka zarzuciła między innymi bezzasadne powoływanie się przez Urząd Woje-

wódzki na art. 66 KP oraz wniosła o ustalenie, że stosunek pracy trwa nadal.

Terenowa Komisja Odwoławcza postanowieniem z 9 sierpnia 1982 r., [...], ustaliła że stosunek pracy między stronami trwa nadal. W uzasadnieniu Komisja podniosła, że nie minął jeszcze termin zawieszenia w pełnieniu obowiązków nauczyciela przewidziany w art. 83 ust. 3 Karty Nauczyciela, gdyż nie zakończyło się jeszcze postępowanie wyjaśniające w sprawie, w związku z którą był zastosowany areszt tymczasowy.

W następstwie pytań prawnych zadanych przez Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie i przez skład trzech sędziów Sądu Najwyższego, w uchwale z dnia 3 czerwca 1983 r., III PZP 9/83, skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego uchwalił i wpisał do księgi zasad prawnych, iż "Przepis art. 66 § 1 Kodeksu pracy nie ma zastosowania do nauczyciela mianowanego".

Sąd Najwyższy, po przejęciu sprawy do rozpoznania, wyrokiem z dnia 16 września 1983 r., [...] zmienił zaskarżone orzeczenie Komisji Odwoławczej do Spraw Pracy i oddalił wniosek o ustalenie, że stosunek pracy trwa nadal. W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, iż strona pozwana sprzecznie z prawem uznała, że stosunek pracy powódki wygaś z mocy art. 66 KP po upływie 3 miesięcznego okresu tymczasowego aresztowania. Dalej Sąd Najwyższy wywiódł, że roszczenie powódki, jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, nie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 Karty Nauczyciela nauczyciel powinien między innymi kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, poszanowaniu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jako państwa socjalistycznego, dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich. Wobec skazania powódki prawomocnym wyrokiem karnym i z uwagi na charakter tego przestępstwa oraz mając na uwadze fakt, że powódka podjęła z własnej inicjatywy działalność ulotkową i ulotki rozprowadzała wśród pracowników szkoły, Sąd Najwyższy uznał, że przywrócenie jej do pracy na stanowisko nauczyciela byłoby społecznie nieuzasadnione i sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 8 KP w związku z art. 98 ust. 1 Karty Nauczyciela).

Od tego wyroku dnia 4 stycznia 1996 r. rewizję nadzwyczajną złożył Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucając rażące naruszenie art. 61 i 62 w związku z art. 66 § 1 ustawy z dnia 24 października 1974 r. o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 39, poz. 231 ze zm.) oraz art. 8 KP w związku z art. 66 § 1 KP i art. 26 oraz art. 83 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.), a także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Skarżący wnioskował o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Olsztynie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę orzeczenia Terenowej Komisji Odwoławczej w Olsztynie przez zasądzenie stosownego odszkodowania.

W uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej szczególnie mocno zaakcentowano zarzut bezpodstawnego przyjęcia przez Sąd Najwyższy twierdzenia o nadużyciu prawa przez powódkę. Podniesiono, iż Sąd Najwyższy nie wskazał, które powszechnie uznane i obiektywnie stosowane reguły moralne lub obyczajowe pozwoliłyby zakwalifikować żądanie powódki jako nadużycie prawa. Wskazano także na wagę uchybień w działaniach strony pozwanej, która nawet po podjęciu cytowanej wyżej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, przesądzającej o wadliwości stosowania wobec powódki przepisu art. 66 KP, nie spełniła jej żądań. Ponadto stwierdzono w rewizji

nadzwyczajnej, że jest obecnie powszechnie znany fakt rozpoczęcia dopiero w dniu 17 grudnia 1981 r. druku Dziennika Ustaw, w którym opublikowano przepisy dotyczące stanu wojennego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił także, iż Sąd Najwyższy z rażącym naruszeniem art. 62 w związku z art. 66 § 1 ustawy o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych zmienił zaskarżone orzeczenie Komisji Odwoławczej, zamiast oddalić odwołanie zgodnie z art. 61 tej ustawy.

Naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej polega na naruszeniu prawa w tak znacznym stopniu, że jego skutki prowadzą do sprzeczności z zasadami państwa prawnego i z treścią pojęcia zasad sprawiedliwości społecznej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona w odniesieniu do zarzutu rażącego naruszenia art. 8 KP i naruszenia interesu Rzeczypospolitej Polskiej.

Zachowanie powódki dnia 13 grudnia 1981 r. nie stanowiło naruszenia prawa, co stwierdzono w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 1992 r., II KRN 393/91, uchylającym wyrok Sądu Wojewódzkiego z dnia 27 października 1982 r., II Kr 398/82. Protest przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego w dniu 13 grudnia 1981 r. nie narusza także żadnych zasad współżycia społecznego, albowiem prawnie w tym dniu stan ten nie obowiązywał. Jak trafnie podniesiono w rewizji nadzwyczajnej, powódka mogła zapoznać się z Dziennikiem Ustaw wprowadzającym stan wojenny dopiero po dniu 17 grudnia 1981 r. Dla oceny zachowania powódki w dniu 13 grudnia 1981 r. nie są zatem niezbędne rozważania dotyczące budzącej bardzo poważne wątpliwości kwestii posiadania przez Radę Państwa kompetencji do wydania dekretu wprowadzającego stan wojenny w trakcie sesji Sejmu (art. 31 ust. 1 w związku z art. 33 Konstytucji w brzmieniu obowiązującym w 1981 r.).

Oczywiście zasadne jest także twierdzenie rewizji nadzwyczajnej o naruszeniu interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Powódka postępowała zgodnie z prawem i zasadami współżycia społecznego, a mimo to została pozbawiona ochrony prawnej. Jest to nie do zaakceptowania w państwie prawnym i nawet upływ ponad 12 lat od wydania zaskarżonego wyroku nie jest przeszkodą w jego uchyleniu. Interes Rzeczypospolitej Polskiej w naprawianiu krzywd stanu wojennego wyrażony został także w ustawie z dnia 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz. U. Nr 32, poz. 174 ze zm.). Powódka nie skorzystała z możliwości powrotu do pracy na podstawie przepisów tej ustawy, gdyż przed jej powrotem z zagranicy upłynął termin do zgłoszenia stosownego wniosku. Istnienie tej ustawy nie ogranicza dopuszczalności złożenia rewizji nadzwyczajnej na korzyść pracownika, który mógł powrócić do pracy na jej podstawie, albowiem żaden z przepisów omawianej ustawy nie wyłącza stosowania w tym zakresie przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy powódka może skorzystać z prawa wyboru między roszczeniem o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach, a odszkodowaniem (art. 56 w związku z art. 67 KP w związku z art. 98 ust. 1 Karty Nauczyciela). Odszkodowanie określone w art. 58 KP powinno zostać zwaloryzowane na podstawie art. 358¹ § 3 KC w związku z art. 300 KP (por. wyrok z dnia 30 stycznia

1992 r., I PRN 60/91, PiZS 1992 nr 7, str. 64). Sąd I instancji powinien także wezwać do udziału w sprawie w charakterze strony pozwanej Szkołę uprzednio zatrudniającą powódkę (art. 194 § 1 w związku z art. 477 KPC). Dla nauczyciela zatrudnionego w szkole jego zakładem pracy (pracodawcą) jest bowiem szkoła, a nie urząd wojewódzki, kuratorium oświaty lub zarząd gminy.

Nie jest natomiast uzasadniony zarzut naruszenia przepisów art. 61 i 62 w związku z art. 66 § 1 ustawy o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych. Według art. 61 tej ustawy sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia, zaś zgodnie z art. 62 w razie uwzględnienia odwołania sąd zmienia zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy. Przepisy te określają procesowe następstwa stosowania prawa materialnego. Wadliwa wykładnia prawa materialnego nie oznacza sama przez się naruszenia procedury. Przepisy proceduralne naruszone są bowiem wtedy, gdy stosując prawo materialne - prawidłowo lub błędnie - sąd postąpi inaczej niż wskazuje procedura. W niniejszej sprawie oznacza to, że mimo wadliwego ustalenia bezzasadności roszczeń powódki Sąd prawidłowo zastosował art. 62 wskazanej ustawy.

Z tych względów na podstawie art. 421 § 1 w związku z art. 422 § 2 KPC orzeczono jak w sentencji.

=====